

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie

K šedesátinám prof. RNDr. M. Valoucha

Pokroky matematiky, fyziky a astronomie, Vol. 8 (1963), No. 4, 242--243

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/138288>

Terms of use:

© Jednota českých matematiků a fyziků, 1963

Institute of Mathematics of the Academy of Sciences of the Czech Republic provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

This paper has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://project.dml.cz>

ZPRÁVY, JUBILEA, HISTORIE

K ŠEDESÁTINÁM PROF. RNDR. M. VALOUCHA

4. srpna se dožívá šedesátí let prof. dr. M. VALOUCH, výrazná osobnost mezi našimi fyziky. Narodil se v Pavlovicích u Olomouce. Vystudoval fyziku na přírodovědecké fakultě Karlovy university a pracoval pak jako asistent na této fakultě a později na ČVUT v ústavu prof. dr. NACHTIKALA. Tam se také habilitoval r. 1929 pro obor technické fyziky. V r. 1934 se stal profesorem na ČVUT. Po druhé světové válce zastával funkci děkana fakulty inženýrského stavitelství na ČVUT. Pak působil na MŠK jako přednosta odboru a místopředseda Státního výboru pro vysoké školy. Současně byl poslancem NS. Od r. 1953 působí na matematicko-fyzikální fakultě KU, kde vedl katedru fyziky pevných látek. Nyní pracuje jako vědecký pracovník fyzikálního ústavu KU.

Ke dráze vysokoškolského učitele a vědeckého pracovníka se prof. dr. M. Valouch připravoval i studiem v zahraničí. Jako student byl posluchačem (po 3 semestry) göttingenské university, kde byl žákem J. FRANCKA. Jako docent pracoval rok v laboratoři M. DE BROGLIE v Paříži a později u prof. SCHMIDA v Berlíně. Krátce pobyl i u M. SIEGBAHNA v Upsale. Z našich fyziků měl na vývoj prof. dr. M. Valoucha nejsilnější vliv prof. dr. FR. ZÁVIŠKA a prof. dr. V. DOLEJŠEK, v jehož laboratoři pracoval a k jehož škole se hlásil.

Prof. dr. M. Valouch pracoval ve fyzice na problémech, které jsou v popředí vědeckého zájmu.

Jeho první práce se vztahuje k problémům, na nichž pracovala göttingenská škola J. Francka. Tehdy byly zhruba známy vlastnosti elektrických oblouků, které hoří v jednoatomových plynech nebo v parách kovů. Prof. Valouch rozšířil svou práci tyto výzkumy na směsi nereagujících plynů. Ukázal, jak lze vysvětlit charakter takového oblouku srovnáním s poměry v čistých plynech a čím je ovládáno rozžhací nebo zhasécí napětí.

Další práce se týkají spektroskopie paprsků X a optiky paprsků X . První z nich souvisejí s problematikou Dolejškovy školy. Týkají se jednak užití berylu v rentgenospektroskopii, jednak platnosti Moseleyova zákona a konečně absorpce kobaltu. Jsou to práce, které platně přispěly k rozvoji rentgenospektroskopie. Zvláštní význam má práce o absorpční šhraně K kobaltu, neboť e to jedna z prvních prací v tomto směru a její význam je zvláště dnes patrný. Takové bádání totiž přináší cenný materiál k poznání energetických hladin elektronů v pevných látkách. Valouch ve své práci správně poukázal na existenci odchylných energetických hladin valenčních elektronů v pevné látce nebo sloučenině ve srovnání s jejich stavem v izolovaných atomech.

Další práce je z oboru optiky paprsků X a týká se absorpce a reflexní mohutnosti měkkých rentgenových paprsků. Je to jedna z prvních prací v tomto oboru a prof. Valouch v ní ukázal, jak souvisí reflexní mohutnost tohoto záření s koeficientem absorpce. Tato Valouchova práce měla zvláštní význam pro použití rytých mřížek ve spektroskopii měkkých paprsků X .

Od roku 1931 pracuje prof. Valouch v oboru plasticity kovů. Je to vědní obor, který je zvláště nyní v ohnisku zájmu. Prof. Valouch vykonal v tomto oboru velmi důležitou práci: objevil nespojitosti ve skluzech, které doprovázejí plastickou deformaci jednodokrytalu zinku. Výsledky svých měření uveřejnil společně s prof. Schmidem v práci, která je stále citována. Objev nespojitostí ve skluzech je velmi důležitým přínosem pro vysvětlení mechanismu plastické deformace kovů.

Po návratu na vysokou školu se prof. Valouch věnuje znovu problémům plasticity.

V pedagogické práci si prof. dr. M. Valouch kladl vždy za úkol soustředit pozornost studentů na základní fyzikální pojmy a zákony a ty správně vyložit. Svě výklady opírá důsledně o dialekticko-materialistické chápání přírodních zákonů. Mnoho péče věnoval také snaze po vypěstování konkrétních představ o fyzikálních pojmech a veličinách u posluchačů. S tím souvisí i jeho podíl na části týkající se fyzikálních konstant v novějších vydáních známých Valouchových Logaritmičeských tabulek.

Podstatnou část svého úsilí věnoval prof. dr. M. Valouch organizační činnosti jak na úseku vysokých škol, tak v JČMF nebo ve vědeckém kolegiu fyziky ČSAV, v Mezinárodní unii pro čistou a aplikovanou fyziku a v UNESCO. Úsilí o organizaci práce na vysokých školách vyvíjel v ROH i v MŠK a jeho orgánech, např. Státním výboru pro vysoké školy a vědecké radě MŠK. Jeho práce v JČMF je všeobecně známa a dostalo se jí uznání tím, že byl zvolen úřadujícím místopředsedou JČMF při oslavách 100. výročí založení JČMF. Jeho činnost v JČMF se netýkala jen vypracování stanov JČMF a příprav k obnovení její činnosti v r. 1956, nýbrž i rozvoje mezinárodních styků JČMF a sjednání důležitých smluv o spolupráci JČMF se sesterskými organizacemi ve spřátelených zemích. Tato jednání už nesou užitek v tom, že dohody umožňují čilejší mezinárodní styky našim matematikům a fyzikům. Prof. dr. M. Valouch se také velmi podstatně zasloužil o zdar jubilejních slavností JČMF. Zmínky zasluhuje jeho péče o ediční program v oboru fyziky, kterou uplatňuje ve vědeckém kolegiu fyziky ČSAV. Velký význam má i jeho činnost v mezinárodních organizacích, zvláště nyní, kdy na celém světě se horečně pracuje na prohloubení a zdokonalování vyučování fyzice. Činnost prof. dr. M. Valoucha nám umožňuje čerpat z tohoto světového proudu podněty a uplatňovat v něm naše vlastní zkušenosti.

60 let prof. dr. M. Valoucha jistě nebylo 60 let lehkého života. Byla to léta poznamenaná oběma světovými válkami, úsilím o budování nové socialistické společnosti, jehož se prof. dr. M. Valouch zúčastňuje jako oddaný člen KSČ, léta poznamenaná nečekaně prudkým rozvojem fyziky v celém světě i u nás v ČSSR. Prof. dr. M. Valouch v nich vykonal velký kus práce. Ne nadarmo je nositelem stříbrné hvězdy Řádu 25. února 1948 a medaile J. A. Komenského.

Přejeme mu, aby své zápasy o lepší budoucnost našich vysokých škol a naší vědy vítězně vybojoval a ve zdraví dosáhl svým úsilím těch cílů, které mu tanou na mysli na vysokých školách i v JČMF.

Redakce

ÚKOLY EDIČNÍ RADY PŘI SPN PRO VYDÁVÁNÍ LITERATURY V OBORU MATEMATIKY A FYZIKY

K velkým zásluhám Jednoty československých matematiků a fyziků patří také její téměř stoletá péče o vydávání literatury z oboru matematiky a fyziky. Již od roku 1872 vydávala Jednota svůj členský Časopis pro pěstování matematiky a fyziky, od r. 1873 učebnice středoškolské a brzy nato i jiné knižní publikace z oboru věd matematicko-fyzikálních. Tato činnost Jednoty postupně rostla a dosáhla největšího rozmachu v letech 1919–1948, kdy nákladem Jednoty vyšla vedle mnoha učebnic středoškolských i řada knižních vědeckých publikací, které obvykle byly finančně ztrátové, takže by je byl v tehdejší kapitalistické společnosti sotva některý jiný nakladatel vydal.

Do veškeré vydavatelské činnosti u nás, a tedy i do této činnosti Jednoty, pronikavě zasáhly revoluční změny památného roku 1948. Vydavatelská činnost byla postavena na nové základy odpovídající naší socialistické společnosti: veškerá nakladatelství byla znárodněna, jejich činnost plánovitě usměrněna a postupně specializována. Nakladatelství Jednoty přešlo po několika přechodných úpravách do nynějšího Nakladatelství Československé akademie věd a je podřízeno této naší vrcholné vědecké instituci; vydávání veškeré pedagogické a pedagogicko-metodické literatury převzalo Státní pedagogické nakladatelství v Praze a Slovenské pedagogické nakladatelství v Bratislavě. Zdálo se, že činnost Jednoty na tomto úseku je definitivně uzavřena.